

KÜRESELLEŞME VE ULUS DEVLETİN GELECEĞİ

Dr. Gürsel ÖZKAN*

I. GİRİŞ

Bilindiği gibi 1990'lı yılların başında Glasnost ve Proestrika hareketiyle, iki kutuplu olmaktan çıkarak tek kutuplu hale gelen dünya sistemi; uluslar arası düzendeki dengeyi yok etmiş, yeni bir dünya düzeni oluşturma arayışı zorunlu hale gelmiştir. Bu arayışta, Batı hem uluslar arası sermaye bakımından hem de kurduğu değerler sistemi açısından küreselleşme olgusu olarak bilinen sürecin aktörü olmuştur.

20. Yüzyıl boyunca milliyetçilik hareketleriyle uluslaşma ve ulus devlet oluşturma konusundaki öncülüğünü sürdürmüş bulunan Batı, şimdi tam tersine bir kırılma ile **'ulus devletler dönemi bitti, başta ekonomik olmak üzere sosyal, kültürel, siyasal ve hukuksal bakımlardan küresel sisteme entegre olmak, ulusal egemenliği uluslar arası kurum ve kuruluşlarla paylaşmak ayakta kalmanın zorunlu ön koşuludur'** biçimindeki¹ tezler ile tüm dünyayı değiştirme ve dönüştürme gayreti içindedir. Bu yapılırken bir yandan da yerelleşme talepleri yükselmekte yerel otoritelere yetki devri öngörülerek ulus devlet alttan yukarıya doğru da bir aşınmaya uğratılmakta, yerel/ölmüş kültürlerin ulusal kültüre alternatif olarak diriltilmesi ve etnik ayrışmanın derinleştirilerek farklılaşmanın sağlanmasına çalışılmakta, bu süreçte devlet/ulus/aile ve ulusal kültür değerleri siteminden bağısızlaştırılarak yalnızlaştırılan ve özgür/sorumsuz/kuralsız birey oluşturma ve bu yolla dünya vatandaşı yaratma gayretleri de göze çarpmaktadır.

Bu makalede, önce küreselleşmenin genel olarak anlamı belirtilecek, küreselleşme üzerindeki tartışmalara genel olarak değinildikten sonra küreselleşmenin ulus devlet kurumuna olan etkisi açıklanacaktır.

*) Ankara 7. İdare Mahkemesi Üyesi

1) ULAGAY Osman, Küreselleşme Korkusu, Timaş Yayınları, İstanbul 2001, s.91

II. KÜRESELLEŞME VE ULUS DEVLETE ETKİSİ

16.yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'da belirginleşen ve giderek dünyanın diğer yörelerini de etkisi altına alan kapitalizm, 19. yüzyılda sanayi devrimi ile yeni bir aşamaya girmiştir. Sanayileşme, kentleşme, bilim, sanat ve düşünce alanındaki önemli gelişmeler, bu yüzyılın temel özellikleri arasında yer almıştır.

20. yüzyıl, iki büyük Dünya Savaşını, eski sömürgelerin '**ulusal devlet**' kurarak bağımsızlaşmalarını, nükleer silahların geliştirilmesini, soykırımları, bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeleri bünyesinde barındırmıştır.

Son 15-20 yıl içinde ise, büyük ve evrensel bir dönüşümün yaşanmakta olduğu görülmekte, ekonomideki yapısal oluşumlar ve hızlı teknolojik gelişmelerle birlikte küreselleşme adı altında adeta tüm dünyayı etkileyen bir değişim sürecine² tanık olmaktayız.

A. Küreselleşme

Küreselleşme denilince genellikle, ekonomik faaliyetlerin dünya çapında birbirine bağlanması, ulusal ekonomilerin artan ölçüde birbirine bağlantılı³ hale gelmesi anlaşılmaktadır. Terim olarak küreselleşme, hem dünyanın küçülerek yoğunlaşmasını, hem de bir bütün olarak dünya bilincindeki yoğunlaşmayı⁴ ifade etmekte, küreselleşme sosyal, kültürel ve ekonomik yönleri bakımından coğrafi sınırların önemini kaybetmeye başlaması ile birlikte toplumların da gitgide bunun bilincine varmaları süreci olarak anlaşılmaktadır⁵.

Küreselleşme, sömürgeci ve sömürgecilik sonrası hiyerarşiye ve Birleşmiş Milletler, yardım kuruluşları gibi uluslar arası düzenleyici organların oluşumuyla doğrudan ilişkili olarak, siyasal yapıların küresel kurumsallaşmasını içeren bir süreç⁶ olarak da açıklanmaktadır.

Önceleri ekonomik etkinliklerin aynı anda bir çok ülkeyi kapsayacak ölçüde uluslararası bir nitelik kazanması, dünya ekonomisinde bir bütünleş-

2) EKİN Nusret, Küreselleşme ve Gümrük Birliği - Çalışma Yaşamında Dönüşüm: Çelişkiler ve Fırsatlar, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 1999-47, Güncelleştirilmiş İkinci Baskı, İstanbul 1999, s. 27-29

3) EKİN, s. 50

4) FRIEDMAN Jonathan, "Küreselleşme ve Modernitenin Parametreleri", Abdullah TOPÇUOĞLU- Yasin AKTAY, Postmodernizm ve İslam - Küreselleşme ve Oryantalizm, Ankara 1996, s. 83

5) DPT, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı -Küreselleşme- Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000, s. 55

6) FRIEDMAN, s. 86-87

meden söz edilmesine ve bu olguyu ifade etmek üzere ‘küreselleşme’ sözcüğünün kullanılmasına rağmen, ‘bütünün kucaklanması ve kuşatılması’ anlamında küreselleşme giderek siyasal⁷ oluşumları da kapsayan bir içeriğe kavuşmuştur.

Küreselleşmeyi, kimi aydınlar kapitalizmin gelişme sürecindeki bir aşama⁸ biçiminde ekonomik boyutunu ve kutuplaşmayı öne çıkararak gelişmiş bazı ülkelerce manipüle⁹ edilen bir olguyu anlatmak üzere üretilen bir kavram olarak değerlendirmekte ve kökleri çok eskilere giden¹⁰ bir oluşuma işaret etmekte, kimileri kendiliğinden gelişen dinamik bir süreç olarak algılamakta¹¹, kimileri de küreselleşme sürecinden değil de küreselleştirme olayından¹² söz etmekte ve küreselleşme sürecinin ekonomik, politik ve kültürel olduğu kadar, coğrafi bir olgu da olduğunu¹³ belirterek siyasal yada kültürel boyutunu vurgulamaktadırlar.

Küreselleşme; genel olarak, klasik ekonomik mantığın genel geçer bir kural olduğu ekonomik etkinliklerin uluslar arası nitelik kazanmasını ifade eden bir kavram¹⁴ olarak anlaşılma ile birlikte, küreselleşme kendi başına bir amaç olmayıp bir olgu¹⁵ olarak, esasında bundan daha fazla anlama gelmekte, çok boyutlu bir süreci ifade etmektedir. Dünya çapında göçmenlerin yoğun sınır ötesi hareketliliği, ekonomik gelişmelerden daha önemli bir hale gelebilmekte ve ulus devletin temel taşı olan vatandaşlık statüsünü erozyona uğratabilmektedir¹⁶. Aynı şekilde, ekolojik sorunlar da uluslarötesi bir anlam

-
- 7) “Küreselleşme siyasi yapıda bir sorundur, siyasi bir cevabı gerektirmektedir”. JOSPIN Lionel, Fransa Başbakanı, 6 Nisan 2001 tarihinde Rio’da yapılan konuşma, ‘Küreselleşme Siyasi Yapıda Bir Sorundur, Siyasi Bir Cevabı Gerektirmektedir’, Dosya- Küreselleşme ve Demokrasi, İdea ve Politika, Yaz 2001, s.62
- 8) ŞAYLAN Gencay, “Küreselleşmenin Gelişimi”, Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme, İmge Kitabevi, Ankara 1997, s.10; SOROS George, Küresel Kapitalizm Krizde, (Çev. Gülden ŞEN), Sabah Kitapları: 97, Çağdaş Bakışlar Dizisi:23, İstanbul 1999, s.111
- 9) TİMUR Taner, Küreselleşme ve Demokrasi Krizi, İmge Kitabevi, Ankara 1996, s.69-70
- 10) BORATAV Korkut, “Ekonomi ve Küreselleşme”, Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme, İmge Kitabevi, Ankara 1997, s.23
- 11) GÜVENÇ Nazım, Küreselleşme ve Türkiye, BDS Yayınları, İstanbul 1998, s. 221-222
- 12) EROĞLU Cem, “Ulus Devlet ve Küreselleşme”, Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme, İmge Kitabevi, Ankara 1997, s.47-48
- 13) GÜVENÇ, s. 318
- 14) “Küreselleşme sözcüğü bir çok bakımdan ‘kavram’ olmayan bir sözcüktür. İster enformasyon teknolojisinde ilerleme, ister hava taşımacılığında yaygınlaşma, ister döviz kurlarında spekülasyon, ister sınır ötesi sermaye akışlarında artış olsun, farklı görünen her şeyin sıradan bir kataloğudur”. MARCUSE Peter, “Küreselleşmenin Dili”, Monthly Review, Temmuz-Ağustos 2000, Cilt: 52, Sayı:3 (Çev. Ali TARTANOĞLU), Mülkiye, Cilt: XXV, Sayı: 229, s.201
- 15) JOSPIN, s.62
- 16) YÜKSEL Mehmet, Küreselleşme Ulusal Hukuk ve Türkiye, Siyasal Kitabevi, Ankara 2001, s. 11-12

kazanmakta, uluslar arası kurumlar ve özellikle insan hakları önceden tahmin edilemeyen öneme sahip olmaktadır.

Ekonomiler ve ülkeler arasındaki ilişki ve etkileşimlerin artmasıyla; toplumsal hayatın kültür, hukuk, spor, eğlence gibi bir çok alanı da aynı sürecin kapsamına girmektedir. Toplumlararası göç hareketleri hızlanıp yoğunlaşmakta, başta vatandaşlık kavramı olmak üzere, bir çok hukuki kavramın anlam ve içeriği değişmektedir. İletişim ve telekomünikasyon alanlarındaki gelişmeler, internet vb. oluşumların ortaya çıkması, kültür alanında küreselleşmeyi hızlandırmaktadır. Kültürün globalleşmesi modern – geleneksel veya yeni – otantik gibi karşıtlıkların varlık koşullarını parçalamakta; modernite projesinin yarattığı ulus devlet, ulusal kültür ve ulusal kimlik arasındaki birlikteliği yıkmakta ve devlet egemenliği söylemi dışında yeni bir kültürel mekanın ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kültürel globalleşme; küresel ve yerel arasındaki bağları yoğunlaştırarak ‘merkez’i ‘çevre’ye, ‘çevre’yi de ‘merkez’e getirmektedir¹⁷.

Ekonomik ve ticari faaliyetlerde global ölçekte ortaya çıkan artışın ve karşılıklı bağımlılığın dünya ekonomisinin temel yapısını değiştirmekte olduğu ve bu değişimin siyasal, sosyo-kültürel ve hukuksal değişimlerle birlikte gerçekleştiği söylenebilir. Çünkü, yalnızca mallar, hizmetler ve sermaye küreselleşmiyor, güvenlik, barış, demokrasi ve insan hakları gibi değerler, ulusal devlet sınırlarını ve devletlerarası ilişkiler çerçevesini aşarak küresel çapta ortak değerler haline geliyor. Aynı şekilde, insanlar da büyük bir hareketlilik içinde olup, sınır aşırı göç eğilimleri giderek hızlanmaktadır. Bütün bunlar; sadece ekonomik ve ticari yaşamı düzenleyen hukuk dallarını değil, vatandaşlık hukuku, yabancılar hukuku gibi hukuk dallarıyla birlikte, ulusal anayasaları da etkileyip şekillendirmektedir.

Bu sürecin tek bir boyuta indirgenerek incelenmesi, çağımızdaki gelişmeleri kavramakta yetersiz kalmaktadır. Küreselleşme sürecinin ekonomik boyutu yanında, siyasal, sosyo-kültürel ve ekolojik-teknolojik boyutlarının da ihmal edilmemesi gerekmektedir. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, bunlar birbirinden kopuk olmayıp aynı bütünün parçalarıdır ve birbirleriyle karşılıklı ilişki ve etkileşim içindedirler. Ayrıca küreselleşme süreci sadece birleştirme ve bütünleştirme yönünde ilerleyen uyumlu veya çatışmasız bir süreçte değildir, aynı zamanda parçalayıcı ve yıkıcı nitelikleri de bünyesinde barındıran yani kabileleşme ve küreselleşme - parçalanma ve bütünleşme biçiminde çelişkili bir süreçtir¹⁸. Aynı süreçte, benzerlik – aynılık ile fark-

17) KEYMAN E. Fuat, “Küçülen ve Parçalanın Dünyada Siyaseti Anlamak”, Toplum ve Bilim, 68 Kış, 1995, s.61

18) RODRIK Dani, Yeni Küresel Ekonomi ve Gelişmekte Olan Ülkeler-Dışa Açılma Nasıl Gerçekleştirilmeli?, (Çev. Sultan GÜL), Sabah Kitapları No: 107, Çağdaş Bakışlar Dizisi No:27, İstanbul 2000, s.88

lılık – çeşitliliğin diyalektik birliği söz konusu olmakta, ulusal kimlik, ulusal kültür aşınırken; yerel, etnik ve dinsel kimlikler, evrensele yönelik değerlerle birlikte öne çıkabilmektedir¹⁹.

Bu anlamda, günümüzde dünyanın içinde bulunduğu durum, eş zamanlı olarak yerelleşme, bölgeselleşme ve küreselleşme süreçlerini de içermekte, güçlü yerelleşme ve ayrışma eğilimleri, küreselleşmenin önünü açan bir ufalanmayı ve korumasızlığı ifade etmektedir.

Bu çerçevede uygulanmakta olan ekonomik teori, strateji ve politikaların başarısız kaldığı, sosyal düzenin çözülmeye başladığı, yoksulluğun arttığı, topraksızlık, evsizlik, şiddet, terör ve yabancılaştırmanın arttığı, gelecek konusunda birçok insanın ve ulusun huzursuz ve gerilimli olduğu söylenebilir. Bu problemlerle birlikte, doğal düzenin de sarsılmakta olduğu; iklim değişikliği, ozon tabakasının delinmesi, bazı türlerin kitlesel kaybı, maksimum düzeyde, hava, toprak ve su kirlenmesi gibi sorunların ortaya çıktığı da bir gerçektir.

Yine teknolojik buluşların ulaşım ve iletişim alanına kazandırdığı ivme, bütün dünyada sermayenin, icatların, bilginin, fikirlerin, haberlerin ve yeni değerlerin dolaşımını hızlandırmaktadır. Dünyanın her hangi bir yerinde meydana gelen bir gelişme, ortaya çıkan yeni bir fikir veya her hangi bir yenilik etkilerini kısa sürede bütün dünyaya gösterebilmektedir. Yine dünyanın bir yerinde ortaya çıkan bir tehlike veya bir olumsuzluk, kısa sürede dünyayı tehdit eder bir hale gelebilmektedir.

Ancak teknolojik ve endüstriyel gelişmelerin ekolojik dengede yarattığı tahribat da giderek uluslar arası bir bilinç ve değer oluşumuna katkıda bulunmaktadır. Ozon tabakasının delinmesi, doğal yaşamın tahrip edilmesi, asit yağmurları, yağmur ormanlarının yok edilmesi gibi çevre felaketleri karşısında, uluslar arası düzeyde giderek artan bir duyarlılığın geliştiği de gözlenmektedir. 11 Eylülde ABD’de meydana gelen terör eylemleri ve bu teröre karşı oluşturulan uluslar arası işbirliği gayretleri de bu sürecin bir başka boyutunu göstermektedir.

Küreselleşme sürecini değerlendirmeye yönelik temel eğilimlerden biri, söz konusu süreci, bütün ülkelere ve insanlara refah ve mutluluk getiren, dünya ölçeğinde her ülke, ulus, sınıf ve tabakaya yararlar sağlayan bir süreç olarak görürken; bir diğer yaklaşım, aynı sürecin ulusal egemenlik ve bağımsızlığı tehdit ettiğini, gelişmiş ülkelerin azgelişmiş ülkeleri sömürsünde bir araç olduğunu, bu süreçten özellikle gelişmiş ülkelerin yararlandığını ileri sürmektedir.

19) MANİSALI Erol, Yirmibirinci Yüzyılda Küresel Kıskaç-Küreselleşme, Ulus Devlet ve Türkiye, Otopsi Yayınevi, İstanbul 2001, s.10-13

Küreselleşmenin savunucularına göre, küresel çaptaki üretim ve ticaret etkinliklerinden her iki tarafta kazançlı çıkacaktır. Küreselleşme karşıtlarına göre ise, zengin ve fakir ülkelerin dünya ekonomisi içinde entegrasyonu, zengin ülkelerde eşitsizliğin, fakir ülkelerde ise daha da kötüye gidişin habercisi olacaktır.

Bütün bunlardan sonra denilebilir ki, küreselleşme; ülkeler arasındaki ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel ilişkilerin yaygınlaşarak gelişmesi, maddi ve maddi olmayan değerlerin ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması ve birbirini etkilemesi anlamına gelmekte ve sonuçta küreselleşme süreci, ekonomik, ekolojik, teknolojik, sosyal ve kültürel sistemlerle birlikte, ulusal devletin de dahil olduğu siyasal sistemi etkileyip dönüştürmektedir.

Aslında küreselleşmenin ne gibi fırsatlar ve olanaklar yaratırken, ne gibi maliyetlere yol açabileceği hususu, her ülkenin özelliklerine göre değişiklik gösteren izafi bir durumu ifade etmektedir. Ülkeler, hem büyüklükleri, konumları, nüfusları ve doğal kaynakları bakımından, hem de tarihleri, sosyal yapıları, kültürel değerleri ve zihniyet dünyaları bakımından birbirlerinden farklıdırlar. Küreselleşmenin ne getirip ne götüreceğini, sadece gelişmiş ülkeler değil, aynı zamanda tüm ülkelerin temel özellikleri belirleyecektir.

B. Ulus Devlet ve Küreselleşmenin Ulus Devlete Etkisi

Küreselleşme sürecinin ortaya koyduğu bu değişim sürecinde, tartışılan kavramların başında, ulusal egemenliği esas alarak örgütlenmiş bulunan ulus devlet gelmektedir.

Ulus devlet, bir toplumun yöneticilerinin, şiddet araçlarının, yani asker ve polisin yönetimini tekellerine almalarına yarayan siyasi yönetim kurumlarından oluşan bir devlet olarak tanımlanabilir²⁰. Toplumun yönetenlerin asker ve polis sayesinde kazandıkları denetim gücü, onların sınırları belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde egemenliklerini destekleyen temel unsur olmuştur²¹. Böylece sınırları belli bir toprak parçası ile merkezileşmiş yönetim gücü, ulus devletin kurucu öğeleri olarak ortaya çıkmıştır.

Ulus devlet kavramı, insanların kendi kaderlerini ulusal politik mekanizmalar ve kurumlar çerçevesinde belirleme fikrini ifade etmektedir. Tarihsel süreçte; sosyolojik bir olgu olarak ulus devlet, feodal karakterdeki bir siyasal düzenden merkeziyetçi özellikleri ağır basan bir siyasal düzene geçişi temsil etmiş, aynı dili konuşan, aynı soydan gelen, aynı dine mensup, aynı

20) GIDDENS Anthony, Modernliğin Sonuçları (Çev. Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1994, s.146

21) YÜKSEL, s.56

kültüre sahip, aynı tarihi geçmişini paylaşan, ortak düşmanı veya düşmanları bulunan bir insan topluluğu olarak “**milletin**”, siyasal örgütlenmiş biçimi şeklinde algılanmıştır.

Ulusal egemenliğin doğal sonucu olarak insanların bir takım hak ve yetkilere sahip olması ve sorumlulukları bulunduğunun kabulünü kapsayan “**vatandaşlık**” anlayışı gelişmiştir. Böylece devlet merkezileşerek topluma nüfuz etme yeteneğini artırmış, hukukta eşitliği ve ekonomide bütünleşmeyi sağlamaya çalışarak vatandaşlığa sosyal ve siyasal boyutlar katmış²², belirlenmiş sınırlar dahilinde yönetme gücü tekeline sahip, bu gücü hukuk yaptırımına tabi kılan iç ve dış şiddet araçlarını doğuran ve kontrol eden bir kurumsal egemenlik yapısı haline gelmiştir.

Modern ulus devletler, meşru otorite alanında yapılan anlaşmalar yoluyla herhangi bir faaliyet için konacak kuralları ve bu kuralların konuluş statüsünü belirleme kapasiteleriyle²³ en önemli siyasi yapılanma biçimleridir.

Ulus devlet düzeni, meşruluğunu ilahi veya kalıtsal bir temele değil, seçme-seçilme esasına dayalı vatandaşlık anlayışına dayandırmak zorundadır. Bu anlamda, geleneksel aile ve grup bağlılıklarının ve dağınık cemaat bağlarının yerini, yeni bir kimliğin alması gerekmektedir. Bu yeni kimliği sağlayacak ideolojinin adı ise ‘**milliyetçilik**’tir. Avrupa’da milliyetçilik duygularının belirginleşmesi ve ulus devletin gerektirdiği merkezileşme ile yerel cemaat bağlarının çözülmesi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu süreçte, yerel cemaat bağlarının yerini, ulus devlete yönelen ‘**sadakat bağı**’ almaktadır.

Devlet ve egemenlik kavramları, tarihi gelişim içinde bir çok sosyal bilimci tarafından çeşitli fikir akımlarının konusu olarak incelenmiştir. Ancak farklı biçimlerde tanımlanmaya çalışılmışsa da, günümüzde devletin bir unsuru olarak kabul edilen egemenlik anlayışı, 16. yüzyılda Avrupa’da gelişmiştir²⁴. Kilise, kral, feodal beyler arasındaki güç mücadelesi yapısal bir değişikliğe yol açmış, bu değişiklik, güçlü bir merkezi devletin bulunmadığı feodal rejimden, güçlü merkezi krallıklara geçilmesine, bugünkü anlamıyla ulus devletin doğumuna²⁵ imkan sağlamıştır.

22) SARIBAY Ali Yaşar, “Küreselleşme, Postmodern Uluslaşma ve İslam”, Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam, Vadi Yayınları, Ankara 1998, s.15

23) HIRST Paul-THOMPSON Grahame, Küreselleşme Sorgulanıyor, Dost Kitabevi, Ankara 1998, s. 204

24) AKYILMAZ Bahtiyar, “Milli Egemenlik Kavramının Gelişimi”, GÜHFD, Cilt:II, Sayı:1-2, Haziran-Aralık 1998, (1999), s. 214

25) HAZIR Hayati, “Avrupa Topluluğu Hukuku ile Türk Hukuk Sisteminin Bütünleşmesinde Egemenliğin Devri Sorunu”, Halil Cin’e Armağan, Konya 1995, s. 10

18. yüzyıl, Avrupa'nın Krala karşı özgürlük mücadelesini verdiği ve başarıyla sonuçlandığı bir çağ olmuş²⁶, Bodin'in formülleştirdiği, bölünmez, tek, mutlak, sınırsız ve devredilmez bir iktidar olan egemenlik, krallar tarafından ülke içinde kendi iktidarlarına rakip olabilecek bir iktidar, ülke dışında da kendilerinden üstün bir kudret tanımadıklarını ifade eden bir hukuki kavram olmuştur²⁷.

“Egemenliğin kayıtsız şartsız millette olduğu” felsefesini benimseyen Rousseau ile birlikte egemenliğin içeriği değişmeden sahip değiştirmiş ve kraldan millete geçmiştir²⁸. 1789 Fransız ihtilali ile, İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi kabul edilmiş ve ulusal egemenlik ve kuvvetler ayrılığı teorisine bu bildirinin maddeleri arasında yer verilmiş ve böylece ulusal egemenlik modern devletin ana karakterini oluşturmuştur.

Egemen devlet, egemenliğini başka bir otoriteden almayacağı gibi, devlet egemenliğini kullanırken, kendisinden daha üstün başka bir otoriteye de bağımlı değildir. Bu anlamda egemenlik; devletin, kendi yetkilerini ve kendi temel hukuk kurallarını serbest iradesiyle belirlemesidir²⁹.

Egemenlik kavramı iki unsuru içermektedir. Bunların ilki, ‘olumsuz’ hiçbir şeyle bağımlı olmama, diğeri ise ‘olumlu’ her şeyi zorlayabilmedir. Yine egemenlik, yetkinin en üst kullanım biçimidir³⁰. Bu anlamda egemenliğin iki unsuru bulunmaktadır³¹.

Dış egemenlik, devletin diğer devletlerle hiçbir biçimde bağımlılık ilişkisi olmaması, yani bağımsızlığa sahip bulunmasıdır. Devletin egemenliği, devletin kayıtsız ve şartsız bağımsızlığa sahip olması, diğer devletlerle hukuken eşit durumda bulunması ve sahip olduğu üstün kudret ve kuvvete ülke dahilinde rakip olabilecek veya karşı gelebilecek bir başka kudret ve kuvvetin bulunmaması anlamına gelmektedir. Ancak devlet kudreti veya devlet iktidarı, mutlak bir kudret veya iktidar anlamını taşımamakta, özünde bir sınırlılığı da ifade etmektedir. Hukuk, devlet kudret ve iktidarını sınırlandırdığı gibi aynı zamanda egemenliği de sınırlamaktadır.

İç egemenlikte ise devletin, ülke içi asli ve üstün güç ve yetkili olması³² anlamına gelen devletin uyruğunda bulunan özel ve tüzel kişiler, ya da gu-

26) ALDIKAÇTI Orhan, Milli Egemenlik Düşüncesinin Gelişimi Paneli, İzmir 12.5.1986, TBMM Kültür Sanat Komisyonu Yayın No:23, s.15

27) HAZIR, s.10; AKYILMAZ, s. 214

28) HAZIR, s. 11

29) TEZİÇ Erdoğan, Anayasa Hukuku, Beta Yayını, 5. Bası, İstanbul 1998, s.118

30) GÜNÜĞÜR Haluk, Avrupa Topluluğu Hukuku, Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi Yayını, Üçüncü Baskı, Ankara 1996, s. 20

31) ÖZMAN M. Aydoğan, “Devletlerin Egemenliği ve Milletlerarası Teşekküller”, AÜHF, Cilt:XXI, Sayı: 1-4, 1964, s.59

32) BAŞGİL Ali Füat, Esas Teşkilat Hukuku, Cilt: I, İstanbul 1960, s. 178

ruplar karşısında üstün yetkilerle donatılmış olmasıdır. Devletin hukuki şahsiyete sahip olmasının sonucunda, devlet hayatının hukuk düzenini belirleyen en yüksek iradeyi temsil etmesidir³³. Bu anlamda, devlet egemenlik ve iktidarının belli bir kişiye ve gruba değil, devletin manevi ve hukuki şahsiyetine yani politik olarak örgütlenen millete ait olmasıdır. Bu nedenle, topluluk içerisinde yaşayan herhangi bir kişi veya grup devletin şahsiyetine bağlı olan egemenlik hakkı üzerinde şahsi bir hak iddiasında bulunamaz³⁴.

Ulus devlet, devletin egemenliği ve ulusal egemenlik³⁵ esasına dayanmakta, ulusların karşılıklılık ilkesi uyarınca uluslar arası ilişkilerde eşitliğini öngörmektedir. Geçmişte, tüm dünyayı kapsamına alan ve birbirleriyle etkileşim halindeki ulus devletlerin karşılıklı bağımlılığına dayanan bir sistem şeklinde örgütlenmeye, ulus devletler aşamasından önce rastlamak mümkün değildir. Ulus devletler; nüfusları, doğal kaynakları, ekonomik yapıları, siyasal ve askeri kapasiteleri, dış çıkarları ve politikaları, sosyo-kültürel özellikleri bakımından birbirinden farklı oldukları halde, bir uluslar arası sistem oluşturup bu sistem içinde fonksiyon görebilmektedirler.

Ulus devletlerin arasındaki ilişki ağlarının oluşturduğu sisteme dahil olan her üye devlet, diğer üye ülkelerle olan politik, ekonomik ve kültürel ilişkilerden ve bu ilişkilerin oluşturduğu bütünsel yapıdan önemli ölçüde etkilenmektedirler.

Geleneksel devlet yapısından modern devlete geçişle birlikte devletin belli başlı işlevleri; iç ve dış güvenliği sağlamak, hukuk ve yargı düzeni kurmak ve ekonomi politikaları geliştirmek olmuştur. Ancak günümüzde ulus devletin, ulusal sınırlar içindeki yönetim ve düzenleme işlevleri yoğun şekilde tartışılmakta, devletin ulusaltı ve uluslarüstü birimlerle daha sıkı ilişkiye girmesi ve işbirliği yapması önerilmektedir. Aksi halde **“ulus devletin sorun çözme kapasitesini giderek kaybedebileceği”** belirtilmektedir.

Bu anlamda bizdeki belli çevreler ve özellikle Avrupalı politikacılar devleti küçültmenin üstünde çok durmaktadırlar. Bunun gibi, öğretilerde de ulus devletlerin tarihteki yerlerini aldıkları ileri sürülmektedir. Fakat bu mit'ler, analiz sonuçlarına uymamaktadır. Daha kötüsü bu görüş, uluslar arası sistemde güç dağılımını gizlemekte ve küreselleşme ile gelen anti-sosyal politikaları meşrulaştırmaktadır³⁶.

33) TEZİÇ, s.117

34) TEZİÇ Erdoğan, “Türkiye’de Siyasi Düşünce ve Örgütlenme Özgürlüğü”, Anayasa Yargısı, Cilt:7, Ankara 1990, s. 43

35) Ulusal egemenliğin üstünlüğü hakkında, TUNAYA şöyle demektedir : ‘ulusal egemenlik tektir, bölünmez, bir devlet içinde eş kabul etmez, rakibi olamaz. Üstünlüğü de bu olaydan doğar. Son söz ve karar onundur.’ TUNAYA Tarık Zafer, Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, İÜHF Yayını, 4. Baskı, İstanbul 1980, s. 150

36) BURGİ-GOLUP, “Küreselleşme Gerçekten Ulus Devletleri Gereksiz Hale Getirdi mi?”, (Çev. Abdülkadir ATALIK) Türkiye Günlüğü, Sayı: 64, Kış 2001, s. 44

Ancak belirtilmesi gerekir ki, küreselleşme; insan haklarına saygıyı devletlerin iç sorunu olmaktan çıkararak, uluslar arası toplumun ilgi alanına getirmiş ve devletleri, uluslar arası ortak insan hakları hukukunun varlığı nedeniyle kurallarını kendilerinin koymadıkları uluslar arası ve uluslar üstü hukuka göre taahhütler üstlenmek durumunda bırakmıştır.

Uluslar arası toplumun, Birleşmiş Milletler aracılığı ile, ulus devletlerin iç işlerine özellikle “**insani**” amaçlarla müdahale edebileceği kabul edilmektedir³⁷. İnsani müdahale konusunda uluslararası toplumun herhangi bir davet olmadan harekete geçmekteki istekliliği, uluslar arası sistemin geleneksel temeli olan “**iç işlerine karışmama**” ilkesinin değerini azaltmaktadır.

Geleneksel olarak kabul edilen mutlak egemenlik, yerini bir devletin dünya sistemine üyeliği onun kendi vatandaşlarına iyi davranmasına bağlı olması anlamına gelen “**kayıtlı egemenliğe**” bırakmakta, “**karşılıklı bağımlılık**”, esas itibarıyla, uluslar arası örgütlerin etkisinin artması, bölgesel örgütlenmelerin yaygınlaşması ve küresel ekonominin gelişmesinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu durum ise geleneksel egemenlik anlayışının ve hukuka bakışın büyük ölçüde değişmesi anlamına gelmektedir. Ulus devletler artık sadece insan haklarıyla ilgili uluslar arası belgelere imza attıkları için değil, bununla birlikte, uluslar arası toplumda meşru ve saygın siyasi birlikler olarak muamele görebilmeleri için de ülkelerinde yaşayan insanların temel haklarına saygılı olmak zorundadırlar.

Günümüzde ulus devletin fonksiyonlarında önemli değişiklikler olmuş, ulusal egemenlik, ulus devletlerin birlik ve bütünlüklerini koruma ve devam ettirme, milliyetçiliklerini yaşatma ve kurumsal yapılarındaki problemlerin çözüme kavuşturulması önemli gündem maddeleri haline gelmiştir. Şimdiye kadar ne millet nede millet ile devlet arasındaki ilişki sadece ekonomik alana indirgenebilmiştir. Halbuki, millet, tanımı gereği aynı zamanda ekonomik, dil, toprak ve ideolojik, sembolik, geleneksel bağların korunduğu bir birlik-tir.

Giderek artan ekonomik ve kültürel bağlar, ulus devlet yapısı içindeki hükümetlerin gücünü ve etkinliğini azaltmakta, hükümetler; ekonomik nesnelerin, teknolojik yeniliklerin, bilgi, haber ve fikirlerin akışını kontrol etmekte güçlük çekmekte ve bu çerçevede başvurulan iç politika tedbirleri etkinliğini kaybetmektedir. Yine, ulus devletlerin ulusal ekonomik politika izleme olanağı giderek azalmakta, pazar sınırlarının aşılması bir ölçüde ulu-

37) DPT, s.56

sal siyasal sınırların da aşılması anlamına gelmektedir³⁸. Ancak hemen belirtelim ki, ekonominin uluslararasılaşmasının, bir devletin kendi ekonomik geleceği üzerinde kontrol kapasitesini aşındırmakta olduğu kesin olmakla birlikte, ulusal ekonominin tamamen bittiğine ilişkin yeterli kanıt da bulunmamaktadır.

Ulus devletin gücünü azaltan bir diğer etken, uluslararası veya uluslararası organizasyonların ve anlaşmaların, hem nitelik hem de nicelik bakımından giderek artmasıdır. NATO, IMF, AB, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, uluslararası şirketler ve hükümetler dışı sivil toplum kuruluşları gibi anlaşma, kurum, kuruluş, düzenli toplantı-konferans yoluyla ulus devletler kuşatılmakta, uluslar arası sistemde ulus devletlerin yanında yeni hukuk kaynakları ve yaratıcıları rol oynamaktadır. Böylece devlet, uluslar arası alanda egemenliğinden ve hukuk yapıcılığından bir ölçüde taviz vermek durumunda kalmaktadır.

19. yüzyılda vatandaş tahta çıkarılmış, egemenliğin kaynağı haline gelmişken, 20 yüzyılda, tam vatandaşlık talepleri bakımından dünya çapında demokratikleşmede ciddi mesafeler alınmıştır. Irkçılık kavramı bir tabu halini alırken, gerçek her zamanki gibidir ve herkes bilmektedir ki, gizli bazı şifre kelimeler ırkçılığın hala hükmünü sürdürmesini sağlamaktadır³⁹.

Vatandaşlık, modernliğin belirleyici özelliği olan demokratik pratiğin merkezinde yer almakta, insanların; farklılıklarının ve maddi koşullarının ötesinde, onurluluk açısından eşit oldukları ve gerek hukuksal, gerek siyasal anlamda eşit muamele görmek durumunda oldukları fikrine dayanmaktadır⁴⁰.

Küreselleşme ulusal düzeyde birey ile devlet arasında bir tampon alan yaratmakta, devletin egemenlik alanı bir yandan küresel aktörler tarafından paylaşılırken, birey de egemen bir özne olarak devletin egemenlik anlayışını içeride sınırlamaktadır⁴¹. Bu süreç, bireyi; uluslararası örgütler, insan hakları kuruluşları ve uluslar arası sözleşmelerle kendi devletine karşı koruma olanağı getirmektedir.

Geleneksel hukuk anlayışında, bireyler yada vatandaşlar, sadece ulusal yada iç hukukun bir sujesi, uluslar arası hukukun sujeleri ise devletler ve devletlerarası örgütler olarak görülürken, bireylerin yanında guruplar ve hü-

38) YÜKSEL, s. 103

39) WALLERSTEIN Immanuel, "Yirminci Yüzyıl: Gün Ortasında Karanlık", (Çev. Sadrettin KARAHOCAGİL), Türkiye Günlüğü, Sayı: 64, Kış 2001, s.40

40) SCHNAPPER Dominique, Yurttaşlar Cemaati-Modern Ulus Fikrine Dair, (Çev. Özlem OKUR), Kesit Yayıncılık, İstanbul 1995, s.10

41) DAGI İhsan D., "Demokratikleşmenin Ön Şartı: Küreselleşme", Yeni Türkiye, Yıl:5, Sayı:29, Eylül-Ekim 1999, s. 270

kümetlerdışı kuruluşlar da artık uluslar arası hukukun suçluları olarak kabul edilmektedir.

Sonuç olarak, ulus devlet bünyesindeki birey-devlet ilişkisi değişmekte, vatandaşlık statüsü yeni oluşumlara cevap verememektedir. Bu eğilim, ulusal vatandaşlık ile evrensel insan hakları arasındaki diyalektik gerilimden beslenmektedir. Yine tarihsel olarak, ulus devlet çerçevesinde şekillenen insan hakları ve yükümlülükleri, giderek artan ölçülerde ulus devlet sınırlarını aşarak, evrensel bir aşamaya doğru yol almaktadır. Bu ve benzeri nedenlerle, artık, dünya vatandaşlığının inşasından söz edilmektedir. Dünya vatandaşlığı, İnsan Hakları Evrensel Beyannameinde düzenlemeye konu edilmiştir. Bu beyanname, ulusal sınırları aşan haklara sahip bir global vatandaşlık yaklaşımını sergilemektedir. Beyanname, her devletin kendi vatandaşlarına haklar tanınmasını ve her insanın ulusal vatandaşlık hakkına sahip olduğunu ısrarla belirtmektedir. **Ancak bu hakları sağlamak ve korumak bakımından yetkili uluslarüstü bir otorite de yoktur.** Yine bu konuda devletleri zorlayacak bir dünya devleti de söz konusu değildir. Bu durumda, dünya vatandaşı haline gelen insanlar, haklarının korunması için yine ulus devletlere başvuracaklardır⁴².

Bütün bunlara rağmen günümüzde dünya hala ulus devletler dünyasıdır. Dünya küresel çapta bir ulus devletler sistemidir. Bu sistem içinde ulus devletler, çok çeşitli siyasal, ekonomik, ticari, kültürel ve iletişim ilişkileri içindedirler. Bu ilişkiler, dünya ölçeğinde bir uluslar arası ilişkiler sistemine temel oluşturmaktadır. Ancak, uzun bir politik, sosyal ve ekonomik evrimin ürünü olan geleneksel ulus devlet yapılanmasının başlıca üç kaynaktan beslenen bir tehdit altında olduğu söylenebilir⁴³.

Bunlar; küresel ekonomik dinamikler, ekolojik meseleler ve ulus devletin normatif çerçeve yada bir referans çerçevesi olarak meşruiyet erozyonuna uğraması olarak sıralanabilir.

Ekonomi, ekolojik, askeri, politik hatta kültürel alanlardaki ciddi sayılabilecek meydan okumalar, giderek ulusal sınırların ötesine uzanarak ulus devlet çerçevesini aşmaktadır. Uluslar arası ekonominin yapısında meydana gelen değişimler, teknolojik ilerlemeler, giderek artan siyasal ve kültürel ilişkiler, Soğuk Savaş'ın sona ermesi gibi etkenler, devletler ve uluslar arası sistem içindeki ilişkilerin yeniden tanımlanıp düzenlenmesini gerektirmektedir. Bu gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan sorunlara, sadece ulus devlet kapsamındaki ulusal hukuk düzenlemeleriyle cevap verilememektedir.

• Günümüzde devlet, bir yandan bütünleşmeye doğru giden oluşumlarla,

42) YÜKSEL, s. 122

43) YÜKSEL, s.143

diğer yandan parçalanmaya ve ayrışmaya doğru ilerleyen hareketlerle yüz yüze gelmektedir. Yine, aynı şekilde bir taraftan uluslarüstüleşme gelişirken, diğer yandan yerelleşmeye doğru bir gidiş söz konusu olabilmektedir.

Bu kapsamda; NAFTA, AB ve GATT daha fazla bütünleşmeye yönelik adımları temsil etmektedir. Uluslar arası ekonomi kaçınılmaz bir şekilde küreselleşmeye doğru gitmektedir. Tüketime dayalı kapitalizm, daha geniş pazarlara, malları ve hizmetleri üretme ve paylaşırmanın daha etkin tarzlarına ihtiyaç duymaktadır. Uluslararası şirketler, ucuz iş gücü temini, ham veya işlenmiş maddelere ulaşma konusunda ulusal sınırları her hangi bir şekilde aşma konusunda giderek daha fazla ustalaşmaktadır⁴⁴. Devletler de, bölgesel ticari ve siyasi antlaşmalar yaparak, bütünleşme yönündeki gidişe katkıda bulunmaktadır.

Son yıllarda, çokuluslu şirketlerin süreci belirleme kapasitesi oldukça artmış bulunmakla birlikte; ulus devletler gibi halen önemlerini büyük ölçüde muhafaza eden aktörlerin çizdiği hukuki çerçeveler içinde hareket etmek zorunda oldukları gözden kaçırılmamalıdır. Bu çerçeveyi aşacak düzenlemeleri zorlamakla beraber, çokuluslu şirketlerin güçlerinin sınırsız yada sonsuz olduğu düşünülmemelidir.

Bütünüyle yerküreyi birbirine bağlayan bu dinamizmin hem sebeplerinden hem de sonuçlarından bir tanesi, uluslar arası sistemde bölgesel veya küresel ölçekte yeni ilişkilerin doğmasıdır. Bu yeni ilişkilerden ülkeler arasında yeni iş birliği ve çıkar örgütlerinin kurulması, en dikkat çekici olanıdır. Bunların başında bölgesel ittifak örgütleri gelmektedir. ABD öncülüğünde kurulan NAFTA, bizimde içinde yer almaya çalıştığımız AB, Japonya'nın önderliğindeki Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü bu tür yapılar arasında önemli bir yere sahiptir.

Ayrıca sayıları giderek artan ve birçok alanda faaliyet gösteren hükümetlerarası örgütlerin ve hükümetlerdışı oluşumların dünya sistemi içinde; hukuku yaratmak ve şekillendirmek bakımından önemli roller oynadıkları da söylenebilir.

Bu süreçte ulus devletler, sadece siyasal egemenlik alanlarına giren nüfusun politik olarak eklemlenmiş çıkarlarına göre davranırken, hesap yapamaz hale geldiklerinden, siyasal olarak kontrol etme umutlarını giderek daha çok kaybettikleri kuvvetlerin icra kurumları ve tam yetkili temsilcilerine dönüşmektedirler⁴⁵.

44) KAZGAN Gülten, Küreselleşme ve Ulus Devlet-Yeni Ekonomik Düzen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000, s. 52

45) BAUGMAN Zygmunt, Küreselleşme –Toplumsal Sonuçları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999, s.77

Siyasal açıdan, ulusal devlet hem uluslararası alanda güç kaybetmekte hem de içte tam istihdamı ve büyümeyi sağlayamamaktadır. Ulusal devletin karar verme yetkisi bir yandan uluslar üstü düzeye, bir yandan da ulus altı düzeye devrolunca, sonuçta ulusal devletin hukuksal egemenliği azalmaktadır. Dolayısıyla küreselleşme, hukuksal, toplumsal, ekonomik ve teknolojik bakımlardan ulus devletlerin egemenliğini giderek daha fazla sınırlamaktadır.

Günümüzde, serbest ticaret kurallarının kayıtsızca ve önüne geçilmez bir biçimde yayılması ve hepsinden önce sermaye ve finans kaynaklarının serbest hareketi nedeniyle “**ekonomi**” tedrici bir şekilde politik kontrol alanı dışına çıkmakta⁴⁶, ekonomi, politikanın önüne geçmekte, politika artık ekonomik gerçekler ve gelişmeler tarafından belirlenmektedir⁴⁷. Böyle olunca uluslararası her bakımdan karşılıklı bağımlılığı artırmakta⁴⁸ ve bireyleri çok uzakta meydana gelen olaylara ve alınan kararlara bağımlı hale getirmektedir. Bu bağımlılığın bir olgu olmasına karşılık, küreselleşmenin nasıl bir “*uluslar arası sistem*” oluşturacağı ise henüz belli değildir.

Bu anlamda, teknolojik ilerlemeler, pazar serbestisinin gelişmesi, yurttaşların kendi hükümet yapılarıyla değişen ilişkileri gibi etkenler, ulus devletin kimliğine yönelik doğrudan bir tehdidi temsil etmekte, ulus devlet bünyesindeki nispeten istikrarlı politik, sosyal ve ekonomik organizasyon, hem merkezci hem de merkez kaç güçler tarafından aşındırılmaktadır. Bu duruma son verecek bir oluşum ise henüz ortada gözükmemektedir.

Ekonomik bakımdan, yetkilerini giderek uluslar üstü kurumlara devretme durumuyla karşı karşıya kalan ulus devlet, uluslar arası sermayenin önündeki engel olarak algılanmakta,⁴⁹ bir yandan ulusal egemenlik aşındırılırken, diğer yandan uluslar arası sermayenin kendi kuralları egemen kılınmak⁵⁰ istenmektedir.

Küreselleşme sürecinin paradoksal bir biçimde doğurduğu parçalanma ve ufanmaların ürünü olan etnik ırkçı hareketler, kendilerini ve dünyayı yeniden gözden geçirmektedirler. Kısaca, ulus-devletler, uluslar ötesi yeni aktörler ve bölgeselleşme eğilimleri nedeniyle üstten bir baskıya maruz kalırken, etnik akımları ve yerel kültürler tarafından da alttan sıkıştırılmaya başlanmışlardır.

46) BAUMAN, s. 77

47) ÇEÇEN Anıl, İnsan Hakları, Gündoğan Yayınları, Ankara 1995, s. 119

48) ARİBOĞAN Deniz Ülke, Kableden Küreselleşmeye-Uluslar arası İlişkiler Düşüncesi, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1998, s.253

49) KAZGAN, s.35

50) İŞIKLI Alpaslan, “Yeni Dünya Düzeninde Emek Sermaye Çelişkisi”, Mülkiye, Eylül-Ekim 2000, Cilt:XXIV, Sayı:224, Ankara 2000, s. 28

III. ULUS DEVLETİN GELECEĞİ

Kapitalizm ulusal pazarlarda doğmuş, ulusal sınırlar içerisinde temel bulmuş ve başından beri devlet desteğine dayanmıştır. 19. Yüzyılda Britanya, 20. Yüzyılda ise ABD, kapitalizmin hakim gücü olmuş, teknolojik gelişmeleri, ticaret ve üretimin kurallarını ve dünyadaki sistemin sınırlarını bu ulus devletler düzenlemiştir. Küreselleşmenin ulus devleti gereksiz, siyaseti ilgisiz, ulusal egemenliği boş bir kabuk haline getirdiği ileri sürülmektedir. Ulus devlet ve ulusal egemenliğin sona erdiği iddiaları, çağdaş kapitalizmin küresel iddialarının bir parçasıdır. Kapitalizm, tarihinde ilk defa dünyanın en ücra köşelerine kadar ulaşmış ve küresel bir sistem olduğu görüntüsünü vermiştir. Bu gün kapitalizmin nihayet milli bağları kırdığı, milli sınırları aşmış, köksüz ve kimliksiz hale geldiği söylenmektedir.

Kısacası ulus devletin, en iyi yorumla uluslar arası sistemdeki özel şahsiyetlerden her hangi biri haline geldiği, en kötü yorumda ise olayları etkileme gücünü tamamen kaybettiği söylenmektedir.

Bu görüş egemenliğin anlaşmalarla 'birliğe' devredildiği Avrupa'da yaygındır. Ancak küreselleşmenin temellerine inildiğinde eleştiriye açık hususlar görülecektir. Ulusal pazarın küresel serbest piyasayı yaratmadaki rolü ihmal edilmektedir. Sosyal politikaların temel hedefleri göz ardı edilmekte ve küreselleşme sonucu oluşan uluslar arası güç dengelerinin değerlendirilmesinde de hata yapılmaktadır⁵¹.

Kapitalist ekonomik sistemin, bireysel özgürlüğe, bireyin kar peşinde koşmasını önleyen engellerin ve eski hiyerarşilerin ortadan kaldırılmasına ve sosyal istikrara ihtiyaç duyduğu zamanlarda, bu ihtiyaca en uygun cevap hiç kuşkusuz ulus devlet yapısı olmuştur.

Ulus devlet; kabile, yerel ve feodal bağlılıkların yerine ulusal sadakati koymuş, yerel ilgi ve bağları aşan bir mensubiyet bilincini nüfusa vermiştir. Ancak ulusal politikalar; kitle demokrasisi ve küresel ekonomi çağında, Soğuk Savaşın ortadan kalktığı bir ortamda kırılma eğiliminde gelmekte, önem ve ağırlığını giderek kaybetmektedir. Ancak buna rağmen küreselleşmenin ulusal ekonomileri tamamen bertaraf ettiğini, ulusal politikaların bundan böyle anlamını kaybettiğini, ulusal düzeyde yapılabilecek fazlaca bir şey kalmadığını söylemek mümkün değildir.

Belirtmek gerekir ki, ulus devlet hala bir çok insan için kimliğinin birinci dereceden merkezi olma özelliğini korumaktadır⁵². Bu günkü dünya siste-

51) BURGİ-GOLUP, s. 45

52) KENNEDY Paul, Yirmibirinci Yüzyıla Hazırlanırken (Çev. Fikret ÜÇGAN), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1999, s. 172

minin hala en belirleyici ve egemen unsuru ulus-devlettir. Gerek ulus üstü gerekse ulus altı kurum ve kuruluşların, bir meşruiyet ilkesi etrafında yoğunlaşan ulus devlete alternatif oluşturması mümkün değildir.

Egemenlik bölünüp yabancılaştırılabilir, ancak ulus-devletler güçlerini devretseler bile, egemenlik tanıyarak yarattıkları otoriteleri desteklemek ve meşrulaştırmak gibi yeni işlevler üstlenirler.

Eğer bugün “**egemenlik**” ulus-devletlerin ayırıcı bir özelliği olarak belirleyici bir öneme sahipse, bunun sebebi; ulus devletin güç transferinde ya da “**üzerinde**” veya “**altında**” yeni güçler belirlemede hala meşruiyetin kaynağı rolüne sahip olmasıdır.

Ulusal devlet artık eski anlamıyla “**egemen**” olmayabilir; otoriteyi, spesifik otonom güçleri güvence altına alınan ulus-üstü veya ulus-altı yönetimlerle paylaşabilir. Fakat üstlendiği rollerdeki meşru faaliyet ve meşru otoritenin alanını, anayasal hakemlik ve yasa koyuculuk yapmak olarak tanımlayacaktır.

Kaldı ki, demokrasi olarak adlandırılan yönetim biçiminin bir değer olarak kabul edildiği belli bir düşünce sistemi içinde, bu yönetim biçimini hayata geçirebilmek bakımından ulusal egemenliğe dayalı bir devlet yapılanmasından daha uygun bir araç ta yoktur.

Yine, ulus devletin özerkliği ve işlevleri uluslar üstü eğilimlerin etkisiyle aşınmaya uğramakla birlikte, küresel değişime karşı duyarlılığı ortaya koyabilmek bakımından kilit birim olarak ulus devletin yerine konabilecek yeterli özellikleri taşıyan bir ikame unsuru da henüz ortaya çıkmamıştır.

Ulus devletin yerlerini ulus üstü nitelikteki yapılanmalara bırakacağına ilişkin yorumlarda, her hangi bir değer yargısına başvurulmaksızın, toplumsal ve ekonomik gelişmenin zorunlu sonucu olarak sunulduğu görülmektedir⁵³. Ancak ulus üstü siyasal yapılanmalara en somut örnek olan Avrupa Birliği⁵⁴ bünyesinde gerçekleştirilmesi öngörülen siyasal bütünleşmede, “**ulus**” kavramının yerine geçecek başka bir “**meşruiyet**” kaynağı ortaya çıkmamıştır.

Devletlerin büyük çoğunluğu birbirlerine çeşitli biçimlerde bir uluslar arası politik topluluk oluşturacak şekilde bağlıdırlar. Ancak bu bağlılık, ulus-devletin geçerliliğini kaybettiği şekilde yorumlanamaz, artık varlığını

53) ERÖZDEN Ozan, Ulus Devlet. Dost Kitabevi, İstanbul 1997, s. 127

54) Uluslar arası hukuk ile uluslar üstü hukuk hakkında daha ayrıntılı bilgi için bakınız. GÜRAN Sait, “Egemenlik Ulus’undur Üstünlük Anayasa’dadır”, Anayasa Mahkemesinin 38. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler. Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi Yayınları No:42, Ankara 2000, s.43-61

tanımlama yolunun, belirli bir toprak parçası üzerinde meşru şiddet araçlarının tekeline sahip olma iddiası olamayacağı anlamına gelir.

Uluslar arası ekonomide istikrar, devletlerin bu ekonomiyi düzenlemek üzere bir araya gelmesi, ortak yönetim⁵⁵ standartları ve hedefleri belirlemesiyle sağlanabilir. Şirketler serbest ticaret ve ortak ticaret standardı rejimleri isteyebilirler; ama buna ancak devletler genel uluslar arası düzenleme için beraber çalışırlarsa sahip olabilirler.

Ulus-devlet artık, kendi otoritesiyle, belirli bir toprak parçası üzerinde, tüm boyutlarıyla politik sonuçlar yaratmaya muktedir, “yöneten” bir güç olarak değil, yönetim biçimlerinin önerildiği, meşrulaştırıldığı ve kontrol edildiği bir konum olarak görülmektedir⁵⁶.

Halbuki, ulus devletin temel işlevlerinden biri daha adil ve eşitlikçi bir toplumsal düzen kurmaktır. Bu, ulusal toplum olmanın temel gereklerinden biridir. Ulusal devlet, ulusu oluşturan bireyler arasında dayanışmayı ifade edecek biçimde sosyo-ekonomik yaşama müdahale edecek ve daha adil, daha eşitlikçi ve daha insancıl bir düzeni oluşturacaktır.

Ulusal devletin bu işlevi sadece kendi toplumuna yönelik olmayacak, daha adil ve eşitlikçi bir uluslararası düzen içinde gündeme gelecektir.

Bu arada belirtilmesi gerekir ki, birleşmelerle sayıları azalan ve etkileri artan uluslararası şirketler çıkarlarını sağlamaya yönelik baskılarında yine ulus devletleri kullanmaktadırlar. Diğer yandan, oluşturulan devletler arası ve devletler üstü kurum ve kuruluşlar dünya sistemi içinde hala ulus devletler kadar etkin olamamaktadır.

Yine unutulmamalıdır ki, devlet gibi geleneksel otorite odaklarını zayıflatan ve aynı anda bireylerle grupları güçlendiren bu radikal değişiklik devlet gücünün yerine geçmemektedir. Nitekim, Güney Amerika'daki yağmur ormanların çok uluslu şirketler tarafından ortadan kaldırılmasını protesto eden sivil toplum kuruluşları, bu gidişin önüne ulusal devletin çıkaracağı yasalarla geçilmesini istemektedirler⁵⁷.

Uluslar arası ajanların ve düzenleyici yapıların daha da önemli olduğu ve ölçeğin büyüdüğü küresel idare anlamındaki bir sistemde, ulus-devletler küresel “seçmenler” olarak vazgeçilmez temsil ajanları haline gelecektir⁵⁸. Doğaldır ki buradaki temsil süreci son derece dolaylı olacaktır. Ancak bu

55) HIRST-THOMPSON, s. 216

56) HIRST-THOMPSON, s. 225

57) ORAN Baskın, Küreselleşme ve Azınlıklar, Ders Notları, Ankara 1998, s.22

58) HIRST-THOMPSON, s. 226

şekildeki temsil yönteminin dışında, uluslar arası yönetişimin elde edileceği demokrasi ve sorumluluğa uygun başka bir yolda bulunmamaktadır.

Bu durumda, dünya ekonomisi (küreselleşmeksizin) uluslararasılaştığı ölçüde, ulus-devlet ihtiyacı yeniden somutlaşacaktır. Ancak ulus-devlet bu kez, geleneksel görünümüyle, tek egemen güç olarak değil, uluslar arası yönetişim düzeyleri ve gelişmiş dünyanın eklemlenmiş halkları arasındaki kaçınılmaz bir bağlantı mekanizması olarak ortaya çıkacaktır.

Yeni uluslar arası pazar yönetişimi biçimleri ve diğer ekonomik süreçler, başlıca ulusal yönetimleri zorunlu kılmaktadır. Ancak devletler yeni bir rolle artık daha az “**egemen**” varlıklar olarak işleyecekler ve uluslar arası “**idare**”ye de daha çok katılacaklardır. Yeni dönemde, ulus-devletin esas işlevi, ulus üstü ve ulus altı yönetişim mekanizmalarının sorumluluklarını tanımlamak ve meşrulaştırmak olacaktır.

Ulusal sınırların önemini kaybetmesi ve ulus devletinin ekonomi üzerindeki denetiminin ortadan kalkmasına⁵⁹ paralel olarak, sınır kontrolünün büyük bir kısmının sağlanmasında, kitlelerin denetiminde temel rol hala ulus devlete aittir. Çünkü insanlar paradan, mallardan ve fikirlerden daha az hareketlidirler. Bu nedenle “**ulusallaşmış**”lık larını korumakta; pasaportlara, vizelere, oturma izinlerine ve işgücü vasıflarına tabi kalmaktadırlar. Kendi nüfusunun içinde yaşadığı sınırların sahibi olarak demokratik devletin oynadığı rol, insanlara adına konuştuğu nüfus üzerinde başka hiçbir ajanın sahip olamayacağı uluslar arası düzeyde kesin bir meşruiyet kazandırmaktadır.

Farklı politik güçlerden, yöneten ajanlardan ve hem ulusal hem uluslar arası düzeyde organizasyonlardan oluşan dünyanın, zarardan kurtulmak için minimum standartları sağlayan ve faaliyetleri nispeten tutarlı bir şekilde düzenleyen, yöneten, kenetlenmiş bir kamu güçleri ağına ihtiyacı olduğu açıktır.

Az sayıda ortak standardın olduğu, güçlü bağlayıcı ortaklıkların azaldığı ve tercih topluluklarının bunların yerini aldığı, gayri resmi sosyal yaptırımların zayıfladığı bireyci ve çoğulcu bir toplumda, hukukun üstünlüğüne daha fazla ihtiyaç duyulacaktır. Bu ihtiyaç, devletlerin modern toplumlarda çoğulculuğun artmasından kaynaklanan çelişki ve problemlerle tam olarak başa çıkabilecekleri anlamına gelmez. Burada önemli olan, hukuk vasıtasıyla bu gruplar arasında aracılık yapan bir kamu gücü olmazsa, söz konusu çelişkilerin hoş görülemez hale geleceğidir.

59) DEMİRCİ Rasih, “Küreselleşme ve İktisat”, Milli Kültürler ve Küreselleşme. Prof.Dr.Erol GÜNGÖR’ün Hatırasına. Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VI. İlmî Kongresi, Konya 16-18 Ekim 1997, s. 174

Uluslar arası ekonomi genişledikçe, uluslar arası hukukun rolü de artacaktır. Uluslar arası hukuk sadece muhatap olduğu ajanlar ve maddi destek olarak değil, aynı zamanda hukuku yaratan ve sürdüren ajanlar olarak ulus-devletler olmaksızın işleyemez. Pek çok devlet birden hukuk düzeninin kaynağı değilse, uluslar arası hukuk çelişkili bir teşebbüs olacaktır. Dolayısıyla bir devletler topluluğu olarak uluslar arası toplum, kanun koymak ve bunlara uyulmasını sağlamak üzere alt ve üstlerinde anayasal sınırlamalar kabul eden devletlere ihtiyaç duyacaktır.

Bu ihtiyaç anarşik bir devletler topluluğundan, devletlerin ortak bir birliğin parçaları oldukları bir dünyaya geçiş, bu birliğin üyesi olan devletlerin uluslar arası yasal zorunlulukları kabul etmelerini ve iç idarelerini hukuk düzeninin gereklerine göre düzenlemelerini gerektirir. Bu anlamda, bağlayıcı kuralları koyan ve onlara uyan unsur olarak ulus devlet, uluslar arasılaşmış bir ekonomi ve toplum için vazgeçilmezdir.

Ulus devlet, bir kurum olarak, çok sayıda işlevi yerine getirebilir ve bunu yaptığı içindir ki varlığını sürdürmektedir. Bu işlevlerin başında; etnik yada dinsel kimliği ne olursa olsun, vatandaşlarına, imkanlar ölçüsünde, çevre ülkelerin saldırısına karşı güvenlik, içerde de bireylere, toplumsal sınıflara veya dinsel-etnik alt guruplara birbirleri karşısında hukuksal eşitlik, adalet ve güvenlik sağlaması gelir. Bu anlamda devlet, halen bir otorite merkezidir.

Ekonomik açıdan işlevlerine bakıldığında; ekonomik güçlerin sermayesine güvenli bir pazar sağlamak, ekonominin büyümesini gerçekleştirecek ortamı yaratmak ve buna katkıda bulunmak, ekonomik yaşamı düzenleyecek politikaları belirlemek ve gerekli kurumları oluşturmak, ekonomide makro istikrarı sağlamak gibi fonksiyonları halen icra etmekte olduğu söylenebilir. Sosyal devlet kimliğini benimsediği ölçüde, vatandaşlarının çalışma imkanlarını ve asgari refahını sağlamak, eğitim, kültür ve sağlık düzeyini yükseltmek yoluyla daha ileri bir toplum yaratmak da devletin temel fonksiyonları arasındaki yerini korumaktadır⁶⁰.

Özetle; ulus devlet olgusu hem gelişmiş ülkeler bakımından, hem de gelişmekte olan ülkeler bakımından işlevsel bir yapı olma özelliğini sürdürmektedir.

Gelişmiş ülkelerde devletten beklenenler azalmamakta, aksine artmaktadır. Yeni teknolojiler, alt yapının korunmasını daha da pahalılaştırmakta, çevre kirliliği daha büyük önlemler gerektirmekte, insanların giderek daha uzun yaşaması da sağlık hizmetleri ve emeklilik açısından çok daha fazla

60) KAZGAN, s. 217

masraf gerektirmektedir. Bu çerçevede ulus devletinin daha etkin roller üstlenmesi beklenmektedir.

Ulus devlet gelişmekte olan ülkeler bakımından da işlevsel bir birim olma özelliğini sürdürmektedir. Özellikle iç ve dış güvenliği sağlamak, ekonomik kalkınma çabalarını koordine etmek ve yönlendirmek, eğitim, sağlık ve kültür hizmetlerini yerine getirmek fonksiyonları bulunmaktadır. Ulus devlete yönelik sadakat bağının yanında, uluslar arası ve uluslarüstü birimlere yönelen bir bağlılık ortaya çıkmakla birlikte, bu, ulus devlete yönelik bağlılığın yerini almaktan henüz çok uzaktır. Bu anlamda ulus devlet, halen önemli bir bağlanma noktası olmaya devam etmektedir.

Belirtmek gerekirse, ulus devlet halen önemli bir aktör olmakla birlikte, her şeyi belirleyen tek aktör konumunda da değildir. Yine, varlığını sürdürmeye devam etmekle birlikte, daha önceki yüzyıllardaki kadar egemen ve bağımsız da değildir. Bu açıdan bakıldığında; geleneksel ulus devlet çerçevesinin, yani egemen ve bağımsız devlet anlayışının giderek aşınmakta olduğu söylenebilir. Bu, küreselleşme sürecinde ulus devletinin tamamen ortadan kalkacağı anlamına gelmemektedir.

Ulus devlet, egemenlik erozyonuna uğramakla birlikte, yeni nitelikler ve işlevler kazanmaktadır. Hukuka kaynaklık etme fonksiyonu da gelişerek devam etmektedir. Ancak, diğer aktörler de hukuk yaratma sürecinde giderek etkinleşmektedirler. Yeni aktörlerin ortaya çıkması, eski aktör olarak ulus devletinin bu alandaki işlevini tamamladığı anlamına gelmemektedir.

Sonuç olarak, ulus devlet; asla süper devlet lehine sahneden çekilmeyecektir. Ulus devletlerin üzerinde çok uluslu şirketler tarafından devletsiz bir dünya inşa edilemeyecektir⁶¹. Ulus devletler, daha uzun süre vatandaşlık sadakatinin merkezi, tarihi ve kültürel farklılıkların temel kaynağı ve bireyin kendisini bir davaya adanmasının hareket noktası olarak varlığını devam ettirecektir. Ancak günümüz dünyası, küresel barışı ve zenginliği gerçekleştirmek, bilim ve teknolojinin kazanımlarını dünyaya yaymak, küresel çevre sorunlarıyla baş edebilecek bir örgütlenmeye de sahip değildir. Bu açıdan, ulus-devletlerin aralarındaki farklılıkları geri plana itip, benzer yönlerini öne çıkararak uluslar arası organizasyonlar kurmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Küreselleşmenin ulusal ayrılıkları tamamen silerek homojen, bütünleşmiş bir dünya yarattığı da iddia edilemez. Giderek sıklaşan ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel ilişkilerden dolayı, ülkeler ve uluslar arasındaki coğrafi, ekonomik, kültürel ve benzeri farklılıkların bir çırpıda silineceği de söylenemez.

61) JESSOP Bob, Küreselleşme ve Ulus Devlet. (Çev. Ahmet ALTIPARMAK). Türkiye Günlüğü, Sayı:64, Kış 2001. s.64

Ülkelerin bağımsızlığına ve egemenliğine olan ihtiyaç, eskisi kadar olmasa da, bir ölçüde devam edecektir. Çünkü küreselleşme; çok farklı dillere, kültürlere, milliyetlere, dinlere, tarihlere sahip insanları, türdeş ve tek parçalı bir bütün haline getiremeyecektir.

Yine, giderek gelişmekte olan uluslarüstü ya da küresel nitelikteki hukukun, gerek ulusal hukukları, gerekse uluslar arası hukuku işlevsiz kıldığı da söylenemez. Aslında bu konuda, tekil hukuktan ya da sadece bir hukuk türünün hegemonyasından ziyade, hukuk çoğunluğundan ya da hukuki pluralizmden söz etmek daha doğru olur. Dünya sistemi içinde ulusal hukuklar ile eski ve yeni uluslar arası hukuk modelleri hep birlikte etkinlik göstermektedir.

Uluslararası düzeyde gelişen yeni küresel ya da uluslarüstü model, eski yapıyı tamamen ortadan kaldıracak nitelikte değildir. Bu bağlamda; birinin diğerini aşmasından ziyade, birinin diğeri üzerine eklenmekte olduğundan söz edilebilir. Yeni model; yeni değerler, kurallar, standartlar ve mekanizmalar getirmektedir. Devletler, uluslararası etkinliklerinde, giderek artan ölçülerde, bu ilke ve normları dikkate almaktalar ve çoğu zaman zorlama olmaksızın uyum göstermektedirler.

IV. SONUÇ YERİNE

19. yüzyılın sonlarında, siyasi olarak zayıf bir çok sistem karşıtı hareket sosyal değişimi sağlamak için, önce her ülkede devlet gücünü kontrol altına almış, sonra devlet gücünü kullanarak toplumun değiştirilmesi ve dönüştürülmesini sağlamıştır.

1990'lı yılların başında komünizmin çöküşü, aynı zamanda ABD'nin iki ana ekonomik rakibini (Batı Avrupa ve Japonya) baskı altında tutmasının devamını sağlayan siyasi meşruiyeti sona erdirmiştir. Bu durum, Avrupa merkezci dünyanın jeopolitik ve kültürel olarak gerçekten zayıflaması sonucunu ortaya çıkarmış, ancak bir zamanlar tarihin onların yanında olduğunu düşünen dünyanın geri kalan kısmının, harekete geçirdiği güçleri harcamasına ve ekonomik ve siyasi sıkıntılar içinde çırpınmasına yol açmıştır.

Günümüzde herkes korku, şaşkınlık ve artan ümitsizlik içindedir. Öyle bir sistem içinde yaşamaktayız ki, mütemadiyen sınıf çatışmalarına neden olmakta, toplumları ekonomik, siyasi, sosyal ve hatta demografik olarak kutuplara bölmekte, başlangıçtan itibaren ırkçılığı temeline harç yapmakta, yine sistemin kendi meşruiyetine ve güvenilirliğine meyden okuyan ilk sistem karşıtı hareketleri kendi yaratmaktadır. İdeologların sürekli verdiği sözlere rağmen ABD'nin liberal dünya ütopyasını gerçekleştirmedi başarı-

sızlığı ve yakın zamanlara kadar sistem karşıtı hareketlerin yeni toplumu yaratmadaki başarısızlıkları somut gerçeklerdir.

Bu değişim çağında insanlığın; entelektüel, ahlaki ve ayrıca siyasi görevlerine geri dönmesi gerekmektedir. Daha demokratik ve eşitlikçi bir dünyanın kurulabilmesi için; başta uluslar arası güç aktörleri olmak üzere ulus devletler bir araya gelerek, ne çeşit bir yeni yapılanma istendiğini, ne tür stratejiler uygulanabileceğini oturup müzakere etmelidir.

Gerek değerler alanında, gerekse siyasal yapılar alanında ortaya çıkan gelişmelerin küreselleşme sürecine sorunsuz bir şekilde katkıda buldukları söylenemez. Bosna, Somali, Kosova gibi dünyanın çeşitli bölgelerinde meydana gelen olaylar, hem Birleşmiş Milletlerin yetersizliğini, hem de ulus devletlerin kendi çıkarlarını her zaman global sorumluluklarından üstün tuttıklarını göstermektedir. Bu durum, uluslar arası alanda, siyasal anlamda yeni bir örgütlenme anlayışının gerçekleştirilmesini ve yeni bir kültürün yaratılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu noktada ülkemizin mevcut durumunun tespit edilmesi, yaşadığımız çağın ve içinde bulunduğumuz küreselleşme olgusunun nasıl algılanması gerektiği ve bu süreçten ülke ve ulus olarak nasıl en başarılı çıkabileceğimizin belirlenmesi ve önceliklerimizin ortaya konulması yaşamsal önem taşımaktadır.

Belirtilen bu süreçte, kurtuluş savaşı ile bağımsızlığını kazanan ve ulus devlet olarak kendisini kabul ettiren Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, küreselleşmenin sunduğu ekonomik avantajlardan yararlanması ve Avrupa Birliği'ne aday üye olması neden gösterilerek bu yapısını değiştirmesi ve öngörülen sisteme uygun şekle dönüştürmesi önerilmektedir⁶².

Küreselleşme nedeniyle ulusal yapıların parçalanması için etnik kimlikçilik, cemaatçılık, kültürel farklılık gibi alt kimlikleri kaşıyan politikalar kasıtlı olarak geliştirilmekte, Türkiye gibi ulusal toplum ve devlet yapıları dağıtılmaya çalışılmaktadır. Günümüz koşullarında Türkiye'nin en büyük sorunu bu parçalanma durumudur.

Türkiye'nin önüne Avrupa birliğine giriş koşulları ya da küreselleşme sürecine uyum sağlama koşulları adı altında, ülkemizin devlet ve toplum yapısını tümünden bozabilecek öneriler dayatılmaktadır. Sanki o öneriler dikkate alınmazsa Türkiye çağ dışı kalacakmış gibi zorlayıcı bir atmosfer de bunun yanında sürekli olarak empoze edilmektedir. Türkiye'yi geleneksel yapısından ve kimliğinden uzaklaştıracak bir köklü değişim, gelişme adına

62) ÇEÇEN Anıl, Türkiye Cumhuriyeti Ulus Devleti, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara Çalışmaları Dizisi No: 9, Ankara 2001, s. 49

zorlanmakta ancak, Türk toplumunun ulusal çıkarları görmezden gelinmektedir. Yeni bir yüz yılda Türkiye'nin bir ulusal devlet ya da toplum olarak ne gibi ihtiyaçları olabilir diye düşünülmemekte, toplumun medyatik saldırılar ile beyni yıkanmakta ve kamuoyunda hiç durmadan yabancı reçeteler aranmaktadır. Sanki yabancıların her söylediği doğru imiş gibi, dışarıdan gelen reçetelere fazlasıyla rağbet edilmekte, Türkiye'nin ulusal çıkarları dikkate alınmadan körü körüne yabancıların isteklerine boyun eğilmektedir⁶³.

Avrupa Birliğine girişin koşulu olarak gündeme getirilen Kopenhag Kriterleri ileri sürülerek, Türkiye'de demokrasi ve insan haklarının genişletilmesi adına, ülkenin bölünmesine giden yol açılmaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye'nin belirli bir bölgesinde yaşayan halk topluluğunun alt kimliği gündeme getirilmekte, onların dilinde eğitim ve kültür çalışmalarına öncelik verilmesi talep edilmektedir. Böylece, Türkiye ulusal toplumu içinde yer alan alt etnik gurupların uluslaşmalarına giden yol açılmakta, belirli bir bölgeden başlayarak diğer etnik gurupların da benzer hak talepleri ile gündeme gelmelerini cesaretlendirebilecek yeni bir değişim süreci Türkiye'nin önüne zorla dikilmektedir. Türkiye böylece '**demokrasi**' adına '**dağılmaya**' ve '**insan hakları**' adına da '**parçalanmaya**' mahkum edilmektedir. Demokrasi ve insan hakları gibi iki kutsal ve önemli kavram ülkenin geleceği açısından öncelikli biçimde gündeme gelirken, devlet ve toplumun bölünmesine giden yolun aynı noktada başlatılmak istenmesi büyük bir oyun olarak ortaya çıkmıştır⁶⁴.

Son söz olarak denilebilir ki, dünyayı yönetmek için global bir politik strateji bulunmaktadır. Bu stratejinin amacı, toplumun örgütlenmesinde devlet biçimlerinin sona ermesi için çalışarak, sistemin potansiyel düşmanı olan güçler arasında olası en büyük parçalanmayı sağlamaktır. Bu nedenle ulus devletlerin yıpratılması bakımından, farklı kimlikler temelindeki talepleri kullanma ve hatta manipüle etme fırsatı özellikle değerlendirilmektedir⁶⁵. Bu anlamda, cemaat kimliği –etnik, dini vb- sorunu, günümüzün merkezi sorunlarından biri olarak gündemin baş sırasında yer almıştır.

Farklılığa (ulusal, etnik, dini, kültürel, ideolojik) saygı anlamına gelen temel demokratik ilke, hiçbir yasanın çiğnenmesine hoşgörülü yaklaşamaz. Farklılıkların üstesinden gelmenin tek yolu, gerçek demokrasiyi uygulamaktır. Bu başarılmazsa, demokrasi kaçınılmaz olarak, düşmanlarının kendi amaçları için kullandıkları bir araç haline gelecektir.

63) ÇEÇEN (Türkiye) , s.52-57

64) ÇEÇEN (Türkiye), s.51-52

65) AMİN Samir, "Emperyalizm ve Küreselleşme", İleri, Temmuz-Ağustos 2001, s.83

KAYNAKÇA

- AKYILMAZ Bahtiyar, "Milli Egemenlik Kavramının Gelişimi", GÜHFD, Cilt:II, Sayı:1-2, Haziran-Aralık 1998, (1999)
- ALDIKAÇTI Orhan, "Milli Egemenlik Düşüncesinin Gelişimi", TBMM Kültür Sanat Komisyonu Yayın No:23
- AMİN Samir, "Emperyalizm ve Küreselleşme", İleri, Temmuz-Ağustos 2001
- ARIBOĞAN Deniz Ülke, Kableden Küreselleşmeye-Uluslar arası İlişkiler Düşüncesi, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1998
- BAUGMAN Zygmunt, Küreselleşme -Toplumsal Sonuçları, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1999
- BAŞGİL Ali Füat, Esas Teşkilat Hukuku, Cilt: I, İstanbul 1960
- BORATAV Korkut, "Ekonomi ve Küreselleşme", Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme, İmge Kitabevi, Ankara 1997
- BURGI-GOLUP, "Küreselleşme Gerçekten Ulus Devletleri Gereksiz Hale Getirdi mi?", (Çev. Abdülkadir ATALIK) Türkiye Günlüğü, Sayı: 64, Kış, 2001
- ÇEÇEN Aml, Türkiye Cumhuriyeti Ulus Devleti, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara Çalışmaları Dizisi No: 9, Ankara 2001
- ÇEÇEN Aml, İnsan Hakları, Gündoğan Yayınları, Ankara 1995
- DAĞI İhsan D., "Demokratikleşmenin Ön Şartı: Küreselleşme", Yeni Türkiye, Yıl:5, Sayı:29, Eylül-Ekim 1999
- DEMİRCİ Rasih, "Küreselleşme ve İktisat", Milli Kültürler ve Küreselleşme, Prof.Dr.Erol GÜNGÖR'ün Hatırasına, Milliyetçilik ve Milliyetçilik Tarihi Araştırmaları VI. İlmi Kongresi, Konya 16-18 Ekim 1997
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı -Küreselleşme- Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000
- EKİN Nusret, Küreselleşme ve Gümrük Birliği - Çalışma Yaşamında Dönüşüm: Çelişkiler ve Fırsatlar, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 1999-47, Güncelleştirilmiş İkinci Baskı, İstanbul 1999
- EROĞLU Cem, "Ulus Devlet ve Küreselleşme", Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme, İmge Kitabevi, Ankara 1997
- ERÖZDEN Ozan, Ulus Devlet, Dost Kitabevi, İstanbul 1997
- FRIEDMAN Jonathan, "Küreselleşme ve Modernitenin Parametreleri", Abdullah TOPÇUOĞLU- Yasin AKTAY, Postmodernizm ve İslam - Küreselleşme ve Oryantalizm, Ankara 1996
- GİDDENS Anthony, Modernliğin Sonuçları (Çev. Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 1994
- GÜNUĞUR Haluk, Avrupa Topluluğu Hukuku, Avrupa Ekonomik Danışma Merkezi Yayını, Üçüncü Baskı, Ankara 1996
- GÜRAN Sait, "Egemenlik Ulus'undur Üstünlük Anayasa'dadır", Anayasa Mahkemesinin 38. Kuruluş Yıldönümü Nedeniyle Düzenlenen Sempozyumda Sunulan Bildiriler, Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi Yayınları No:42, Ankara 2000
- GÜVENÇ Nazım, Küreselleşme ve Türkiye, BDS Yayınları, İstanbul 1998

- HAZIR Hayati, "Avrupa Topluluğu Hukuku ile Türk Hukuk Sisteminin Bütünleşmesinde Egemenliğin Devri Sorunu", Halil Cin'e Armağan, Konya 1995
- HIRST Paul-THOMPSON Grahame, Küreselleşme Sorgulanıyor, Dost Kitabevi, Ankara 1998
- IŞIKLI Alpaslan, "Yeni Dünya Düzeninde Emek Sermaye Çelişkisi", Mülkiye, Eylül-Ekim 2000, Cilt:XXIV, Sayı:224, Ankara 2000
- JESSOP Bob, Küreselleşme ve Ulus Devlet, (Çev. Ahmet ALTIPARMAK), Türkiye Günlüğü, Sayı:64, Kış, 2001
- JOSPIN Lionel, "Küreselleşme Siyasi Yapıda Bir Sorundur, Siyasi Bir Cevabı Gerektirmektedir", Dosya- Küreselleşme ve Demokrasi, İdea ve Politika, Yaz, 2001
- KAZGAN Gülten, Küreselleşme ve Ulus Devlet-Yeni Ekonomik Düzen, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000
- KENNEDY Paul, Yirmibirinci Yüzyıla Hazırlanırken (Çev. Fikret ÜÇGAN), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1999
- KEYMAN E. Fuat, "Küçülen ve Parçalanmış Dünyada Siyaseti Anlamak", Toplum ve Bilim, Sayı: 68, Kış, 1995
- MANİSALI Erol, Yirmibirinci Yüzyılda Küresel Kıskaç-Küreselleşme, Ulus Devlet ve Türkiye, Otopsi Yayınevi, İstanbul 2001
- MARCUSE Peter, "Küreselleşmenin Dili", Monthly Review, Temmuz-Ağustos 2000. Cilt: 52, Sayı:3 (Çev. Ali TARTANOĞLU), Mülkiye, Cilt: XXV, Sayı: 229
- ORAN Baskın, Küreselleşme ve Azınlıklar, Ders Notları, Ankara 1998
- ÖZMAN M. Aydoğan, "Devletlerin Egemenliği ve Milletlerarası Teşekküller", AÜHF, Cilt:XXI, Sayı: 1-4, 1964
- RODRİK Dani, Yeni Küresel Ekonomi ve Gelişmekte Olan Ülkeler-Dışa Açılma Nasıl Gerçekleştirilmeli?, (Çev. Sultan GÜL), Sabah Kitapları No: 107, Çağdaş Bakışlar Dizisi No:27, İstanbul 2000
- SARIBAY Ali Yaşar, "Küreselleşme, Postmodern Uluslaşma ve İslam", Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam, Vadi Yayınları, Ankara 1998
- SCHNAPPER Dominique, Yurttaşlar Cemaati-Modern Ulus Fikrine Dair, (Çev. Özlem OKUR), Kesit Yayıncılık, İstanbul 1995
- SOROS George, Küresel Kapitalizm Krizde, (Çev. Gülten ŞEN), Sabah Kitapları: 97, Çağdaş Bakışlar Dizisi:23, İstanbul 1999
- ŞAYLAN Gencay, "Küreselleşmenin Gelişimi", Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme. İmge Kitabevi, Ankara 1997
- TEZİÇ Erdoğan, Anayasa Hukuku, Beta Yayını, 5. Bası, İstanbul 1998
- TEZİÇ Erdoğan, "Türkiye'de Siyasi Düşünce ve Örgütlenme Özgürlüğü", Anayasa Yargısı, Cilt:7, Ankara 1990
- TİMUR Taner, Küreselleşme ve Demokrasi Krizi, İmge Kitabevi, Ankara 1996
- TUNAYA Tarık Zafer, Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, İÜHF Yayını, 4. Baskı, İstanbul 1980
- ULAGAY Osman, Küreselleşme Korkusu, Timaş Yayınları, İstanbul 2001
- WALLERSTEIN Immanuel, "Yirminci Yüzyıl: Gün Ortasında Karanlık", (Çev. Sadrettin KARAHOCAGİL), Türkiye Günlüğü, Sayı: 64, Kış, 2001
- YÜKSEL Mehmet, Küreselleşme Ulusal Hukuk ve Türkiye, Siyasal Kitabevi, Ankara 2001